

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИНING XVI СЪЕЗДИ

БУТУН ДУНЕ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

КИЗИЛ ЎЗБЕКИСТОН

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ
МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ
СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

«КИЗИЛ ЎЗБЕКИСТОН» — ОРГАН ЦЕНТРАЛЬНОГО
КОМИТЕТА КОМПАРТИИ ЎЗБЕКИСТАНА, ВЕРХОВНОГО
СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ УЗБЕКСКОЙ ССР.

43-йил чиқиши
№ 226 (11.975)

Сешанба, 26 сентябрь 1961 йил

Баҳоси 2 тийин

Кеча Тошкентда Ўзбекистон Компартиясининг XVI съезди очилди.

Съезд КПСС Программаси ва Устави проеклари тўғрисидаги докладларни муҳокама этди ҳамда бу ҳужжатларни яқдиллик билан маъқуллаб резолюциялар қабул қилди.

Съезд бугун ўз ишини давом эттиради.

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ XVI СЪЕЗДИНИНГ ПРЕЗИДИУМИ

Н. Глауберман фотос.

СЪЕЗДНИНГ ОЧИЛИШИ

25 сентябрда Тошкентда Ўзбекистон Коммунистик партиясининг XVI съезди ўз ишини бошлади.

Навоий номи театр залида республика коммунистлари кўп миң кишилик армиясининг вакиллари ўтирибдилар. Совет калқини коммунистик жамият қуришнинг улдузвор программаси билан қурулган тирадиган КПСС XXII съезди арафасида улар ўз фаолиятларини партиянинг янги талаблари асосида анализ қилиб чиқиш. Ўзбекистон партия ташкилоти ва республикадаги барча меҳнаткашларнинг севикли Ватанимизни янада миссия суратда равиқ топтириш учун умумхалқ курашидаги конкрет вазифаларини белгилаб олиш учун бу ерга тупландилар.

Республика Ўзбекистон Компартиясининг XVI съездини ижодий ишларини кучли суратда кенг аяқ олдиран ҳолда кутиб олди. КПСС Программаси ва Устави проекларидан илҳомланган, Ватанимизнинг фан ва техника ривожлан-

тириш, космосни эаёт этишдаги айойиб муваффақиятларидан руҳланган шаҳар ва қишлоқ меҳнаткашлари экономика ва маданиятнинг ҳамма соҳаларида шойли зафарларга эришиш билан Ватанини қувонтирмоқдалар. етти йилликнинг янги марраларини эгалламоқдалар. Ҳозирги вақтда барча совет кишиларининг фикр-эиқри ўз меҳнати билан улдуз тинчлик ишини мустақамлашга, кўп миллатли Совет давлатининг куч-қудратини кун сайин оширишга қаратилган.

Эрталаб соат 10. Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. Рашидов съездин очилди.

Тошкент, Самарқанд, Андижон ва Фарғона областлари ҳамда Қорақалпоғистон АССР делегатлари номидан сўзга чиққан Тошкент област партия комитетининг биринчи секретари М. А. Абдураззоқовнинг таклифига биноан съезд президиум сайлайди.

СЪЕЗД СЕКРЕТАРИАТИ

Аҳмедова М. А.
Белогузева С. А.
Буреев Н. И.
Завьялов А. З.
Икромов М. Х.
Қодиров Э. Қ.

Козимов С.
Каймаков П. В.
Мусахонова Х. Р.
Ожраев Д.
Парамонкин И. М.
Пономарев А. С.
Ражабов М.

Рамазонов М. Р.
Сапожников А. М.
Султоқовжаев А.
Шамсиддинова З. Х.
Шиликовский П. С.
Юсупов Р. Р.
Екубов Н.

Хоразм област партия комитетининг биринчи секретари Ф. Ш. Шамсиддиновнинг Хоразм, Қорақалпоғистон, Сурхондарё ва Тошкент област партия ташкилотла-

ри делегацияларининг тошйирини билан киритган таклифига биноан съездининг Мандат комиссияси сайланади.

МАНДАТ КОМИССИЯСИ

Абдуллаева С.
Буржистров И. П.
Веселов С. М.
Виноградов В. П.
Виницкий М. П.
Розиназаров А.
Жилилов Т.

Доленко В. К.
Кобилова З.
Камолова О.
Камолов С.
Қаюмов П.
Муродов Н. М.
Немуров В. Н.
Платоненков Г. К.

Раҳимов Б.
Содиқова В. С.
Нуримбетов К.
Спиробогатов Г. И.
Супотницкий Н. И.
Шаринова Ф.
Хайдарова Г. К.
Хаан Ман Гим
Илдошева М. И.

Редакцион комиссия сайланади, лари номидан Фарғона област партия комитетининг биринчи секретари Т. Қамбаров таклиф қилди.

РЕДАКЦИОН КОМИССИЯ

Оймирзаев Ж.
Вахобов М. Ғ.
Венгрия Ф. К.
Есенбоев З. И.
Ивахненко А. Д.
Ким М. В.
Кичанов М. И.
Қурбанов Д. Х.

Маткаримов М.
Мирзоимов М. Ш.
Муҳамедов С.
Нажмиев Ғ.
Ражабова М.
Рустамова Қ.
Сахбиев Р.
Стрельцов И. В.

Султонов Ғ.
Счастиев Н. В.
Тошқулов С. А.
Тоштемуров С.
Тошқов Б. А.
Тошқов К. К.
Хошнимова И.
Хўжаев А.
Шербаков А. В.

Съездининг иш тартиби бир оғиздан тасдиқланади.

СЪЕЗДНИНГ КҮН ТАРТИБИ:

1. КПСС Программасининг проекти тўғрисида доклад—докладчи Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг иккинчи секретари ўртоқ Ф. Е. Титов.

2. КПСС Уставининг проекти тўғрисида доклад—докладчи Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг секретари ўртоқ М. М. Мусахонов.

3. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг ҳисобот доклады—докладчи Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг биринчи секретари ўртоқ Ш. Р. Рашидов.

4. Ўзбекистон Компартияси Ревизия комиссиясининг ҳисобот доклады—докладчи Ревизия комиссиясининг раиси ўртоқ К. Каримов.

5. Ўзбекистон Компартиясининг марказий органларини сайлаш. Съезд ўз ишнинг регламентини тасдиқлайди.

Раислик қилувчи—Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети-

нинг биринчи секретари Ш. Р. Рашидов «КПСС Программасининг проекти тўғрисида» доклад қилиш учун Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи секретари Ф. Е. Титовга сўз беради. (Ўртоқ Ф. Е. Титов доклады 2-бетда босилмоқда).

Доклад юзасидан қизғин музокаралар бошланди.

(Музокараларнинг батафсил баёни 3-бетда босилмоқда).

Раислик қилувчи—Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари З. Р. Раҳимов.

Республика саноатчилари КПСС XXII съезди шарафига бошланган социалистик мусобақани авж олдириб, Ўзбекистон Компартияси XVI съезди оқиллиги кунини 9 ойлик янги маҳсулот ишлаб чиқариш лавини мундидан илгари бажариш билан ишондилар.

бобоева съезд номига келган табрикларни ўқиб эшиттирди.

Съезд делегатлари КПСС Программаси проектини тамомилла маъқуллаб, яқдиллик билан резолюция қабул қилдилар.

Съезд кун тартибидати навбатдаги масалани қараб чиқишга ўтади. Раислик қилувчи—Сирдарё районидати Ленин номи колхозининг раиси Н. Илдошева «КПСС Уставининг проекти тўғрисида» доклад қилиш учун Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг секретари М. М. Мусахоновга сўз беради. (Ўртоқ М. М. Мусахонов доклады 4-бетда босилмоқда).

Докладни муҳокама қилишда Тошкент област партия комитетининг иккинчи секретари С. М. Веселов, Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитетининг иккинчи секретари М. П. Виницкий, Сталин район партия комитетининг биринчи секретари П. Қаюмов, Денов районидати Жданов номи колхоз партия комитетининг секретари Х. Иброҳимова, Фарғона шаҳар партия комитетининг биринчи секретари У. Абдуллаев, Бухоро област партия комитетининг иккинчи секретари Н. И. Белоусов, «Правда Востока» газетасининг редактори А. Д. Ивахненко, Самарқанд шаҳар партия комитетининг биринчи секретари А. Умаровлар қатнашди.

Съезд яқдиллик билан қабул қилинган резолюцияда КПСС Устави проектини қизғин муҳокама қилди.

Раислик қилувчи Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг секретари Ғ. А. Габриельяни Мандат комиссиясининг доклады учун унинг раиси Ўзбекистон КП Марказий Комитети партия органлари бўлимининг мудири И. П. Буримистровга сўз берди.

Съезд Мандат комиссиясининг докладыни бир овоздан тасдиқлади.

Ўзбекистон Компартиясининг XVI съезди бугун ўз ишини давом эттиради.

Съезд делегатларига санъат усталири иштирокида катта концерт қўйиб берилди. (ЎЗАТАТ).

РЕСПУБЛИКА САНОАТЧИЛАРИНИНГ ҒАЛАБАСИ

Республика саноатчилари КПСС XXII съезди шарафига бошланган социалистик мусобақани авж олдириб, Ўзбекистон Компартияси XVI съезди оқиллиги кунини 9 ойлик янги маҳсулот ишлаб чиқариш лавини мундидан илгари бажариш билан ишондилар.

Мусобақада «Ўзбекуголь» комбинати, Ўзбекистон металлургия заводи, Самарқанд суперфосфат ва Фарғона гидролиз заводалари, Андижон ёғ комбинати, Тошкентдаги 1-пояфзал фабрикаси коллективлари олдinda бормоқдалар.

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ XVI СЪЕЗДИНИНГ

«Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Программаси проекти тўғрисида»ги доклад юзасидан РЕЗОЛЮЦИЯСИ

Ўзбекистон Компартиясининг XVI съезди Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг иккинчи секретари ўртоқ Ф. Е. Титовнинг Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Программасининг проекти тўғрисидаги докладини эшитиб ва муҳокама қилиб, замонамизнинг энг буюк назарий ва сиёсий ҳужжати, ҳозирги даврда марксизм-ленинчи фанни ижодий татбиқ этиш ва янада ривожлантириш намунаси бўлган КПСС Программаси проектини республиканиннг барча коммунистлари, ҳамма меҳнаткашлари номидан яқдиллик билан маъқуллади.

Бу жанговар марксизм-ленинчи ҳужжатнинг улдузворлиги шундан иборатки, унда ленинчи партиянинг дунёда биринчи бўлиб социализм ғалабасига эришган мамлакатга раҳбарлик қилиш соҳасидати жуа бой тажрибаси назарий жиҳатдан умумлаштирилган, ҳалқаро ишчилар ситфининг ва унинг шойли фарзанди—жаҳон социализм системасининг ажойиб ғалабаларига яқин асалган, СССРда коммунистик жамият қуришнинг кишини илҳомлантирувчи перспективалари очиб берилган ва конкрет бўлди кўрсатилган.

КПСС Программаси проекти партиямиз коллектив ақл-заковатининг ижоди, унинг халқ бахт-саодати учун буюк курашчи, содиқ ленинчи ўртоқ Н. С. Хрущев бошчилигидаги Марказий Комитетининг жуа катта, чинакам гоят улкан ижодий меҳнатининг натижасидир.

Янги Программаниннг ишлаб чиқилиши—Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг назарий ва сиёсий жиҳатдан юксак даражадаги етуқлигининг, марксизм-ленинизм принципларига мустаҳкам содиқлигининг, Маркс—Энгельс—Ленин ўлмас таълимотини янги тарихий назиятга татбиқан ривожлантиришдаги етакчилик ролининг ёрқин ҳалилидир.

Республикада КПСС Программаси проектини муҳокама этиш, ўрганиш Совет Ўзбекистон меҳнаткашларининг шойли Коммунистик партияга бўлган эўр муҳаббати ва ҳечқис садоқатининг, ленинчи КПСС Марказий Комитети теваригида монолит жиқлигининг ёрқин намоишгига айналди.

Ўзбекистон меҳнаткашлари бутун совет халқ билан биргаликда партия янги Программасини ўзларининг жоножон ишлари, ўз ҳаётларининг буюк мақсади, коммунистик жамият қуриш учун бутун халқ курашининг байроғи деб тушунмоқдалар.

Республикада бўлиб ўтган област, шаҳар, район партия конференциялари, бошланғич партия ташкилотларидати коммунистларнинг йиғилишлари, шунингдек меҳнаткашларнинг завод ва фабрикаларда, қурилиш ва конларда, колхоз ва совхозларда, илмий-текириш институтлари ва ўқув юрларида, муассасалар ва ҳарбий қисмларда ўтаётган йиғилишлари ишчилар, колхозчилар, интеллигентларнинг, Совет Армияси жангчиларининг Коммунистик партия буюк кўрсатмаларини филокорона меҳнат қилиш билан турмушта оширишга қатъий бел боғлаганликларини намоиш қилмоқда. КПССнинг яқинлашиб қолган тарихий XXII съезди шарафига, етти йиллик тошйирқиларини қилангитдан илгари бажариш учун ҳамма ерда социалистик мусобақа кенг авж олмақда. Шу қунарда саноат ва қурилишлардаги ишчилар ва инженер-техник ходимлар филокордик билан меҳнат қилмоқдалар. Мул ҳосил етиштирган колхозчилар ва совхоз ишчилари Ватанга 3 миллион 200 миң тоина «оғ олтин» ҳамда қўлгина бошқа деҳқончилик ва чорвачилик маҳсулотлари етказиб беришдан иборат ўз мажбуриятларини тезроқ бажаришга ҳаракат қилмоқдалар.

Ўзбекистон Компартиясининг XVI съезди республика партия ташкилотлари зиммасига, партия программ ҳужжатининг буюк аҳамияти ва мазмунини ҳар бир киши онгига етказиш мақсадида, барча ишчи, колхозчи, интеллигентларга коммунистик жамият қуриш учун умумхалқ курашида ўз роль ва ўринларини белгилаб олишларида ёрдам бериш мақсадида КПСС Программаси проектини муҳокама қилиш, тушунтириш ва чуқур ўрганиш соҳасидати ишларни янада кенг авж олдириш вазифасини юклайди. Шу мақсад бўлида ташкилий ва оммавий-сиёсий ишнинг барча форма ва методларидан фойдаланиш лозим.

Съезд таъкидлайдики, КПСС Программаси проектини муҳокама қилиш ва тушунтириш соҳасидати ишлар шаҳар ва қишлоқ меҳнаткашларини халқ ҳўжалик вазифаларини муваффақиятли бажаришга, партия XXII съездини муносиб кутиб олишга сафарбар этиш белгиси еттида олиб беришнинг керак. Республиканиннг ҳар бир меҳнаткашнинг бурчи партиянинг улузвор планларини амалга оширишда актив иштирок этиш ва бу билан коммунизм таътанасини яқинлаштиришдан иборатдир.

Республика меҳнаткашлари КПСС Программаси проектини муҳокама қилиб, кўплаб таклифлар киритмоқдалар ва истаклар билдирмоқдалар. Партия комитетлари ва бошланғич партия ташкилотлари бу таклиф ва истакларга гоят катта эътибор беришлари, уларни ўз вақтида ўрганишлари, КПСС Программаси проекти юзасидан коммунистлар ва партиясиз меҳнаткашлар киритаётган таклиф ва истаклар ҳақида Ўзбекистон КП Марказий Комитетини мунтазам хабардор қилиб туришлари лозим.

Съезд КПСС Марказий Комитетини ишонтирадики, Совет Ўзбекистонининг коммунистлари, меҳнаткашлари партия янги Программасининг буюк кўрсатмаларини турмушта ошириш учун бутун куч ва гайратларини ишта соладилар ва коммунизмнинг модий-техника базасини яратиш, дунёда энг одил жамият қуриш ишига муносиб ҳисса қўшдилар.

БУГУН ПАХТА ФРОНТИДА

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИНИНГ XVI СЪЕЗДИ

КПСС ПРОГРАММАСИ ПРОЕКТИ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи секретари ўртоқ Ф. Е. ТИТОВ доклади¹⁾

Ўртоқлар! Буюк тарихий аҳамиятга эга бўлган воқеа — Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXII съезди очилганидан кун яқинлашиб қолди. Съезд ўз жонажон партияси раҳбарлиги остида социализмнинг тўла ва уziel-кесил ғалабасига эришган совет халқининг шонли ишларига улуғвор юкун ясайди. СССРда коммунистик жамият қуришнинг буюк лавини бошлаб берибди. КПССнинг янги Программасини ва янги Уставини тасдиқлайди.

Матбуотимизда партия Программасининг проекти ҳамма билан таниш бўлиши учун ҳамда КПСС аъзолари ва аъзолигини кандидатларининг, барча меҳнаткашларнинг муҳомадаси учун ёлгон қилинган кундан бери қарий икки ой ўтди.

Совет кишилари КПССнинг янги Программаси проектини замонавийнинг бу муҳим сиёсий ва назарий ҳужжатини ўрганар эканлар Коммунистик партиядан, Ватанимиздан, буюк ғалабаларимиз ва улуғвор планларимиздан бениҳоя хурсанд бўлмоқдалар ва булар билан фахрланимоқдалар.

Марксизм-ленинизм классиклари партиянинг программасаларида ҳамма жуда катта аҳамият бериб келганлар.

«Программа бўлмаса, — деб ёзган эди Владимир Ильич Ленин, — воқеаларнинг барча ва ҳар қандай ўзгаришларига қарамай доимо ўз йўлидан боришга қодир бўлган бир қадар яхлит сиёсий организм бўлган партиянинг бўлиши мумкин эмас».

Халқро пролетариат ва унинг авангарди тарихидagi биринчи программа «Коммунистик партия манифести» эди.

«Коммунистик партия манифести» ҳамда Маркс ва Энгельсларнинг бошқа асарлари меҳнаткашларнинг озолиқ куралининг тарққийда буюк тарихий роль ўйнади ва пролетариатнинг революцион партияларининг кейинги барча программаларини ишлаб чиқишга жуда катта таъсир кўрсатди.

Коммунистик партиянинг асосини ва йўлбошчиси В. И. Ленин партия программасини ишлаб чиқиш ва ривожлантириш билан тинмай шуғулланди. Унинг асарларида пролетариат партияси программасининг моҳияти ва характери тўғрисидаги принципиал қондалар ишлаб чиқилган.

Партиянинг 1903 йилда қабул қилинган Программаси илмий коммунизмга асос қўйган бу ҳужжатларнинг бевосита тавсияси борлиги бўлди. Ўн беш йилча вақт ўтар-ўтмас партиянинг биринчи программаси бақарилди. 1917 йил февралда самодержавие агарди ташланди, октябрда эса кишилик тарихида янги даврни — капитализмнинг емирилиши ва коммунизмнинг қарор топиши даврини очиб берган Улуғ социалистик революция амалга ошди.

Жомиятнинг ўз қўлига олган ишчилар синфи биринчи марта ўз идеалларини амалга ошира бошлаш имконига эга бўлди.

Ленин ва партия Маркснинг буюк таълимотига таяниб партиянинг 1919 йилда бўлиб ўтган VIII съезида социалистик жамият қуришдан иборат улуғвор вазифани илгари сурдилар. Ҳозир бу вазифа муваффақият билан амалга оширилди.

Ҳозирги вақтда ленинчи партия яна ҳам улуғвор вазифада — иккинчи коммунизм йўлини очиб бериш вазифасини ўртага қўймоқда.

КПСС янги Программасининг проекти бутун партия м и а н и н г, КПСС ленинчи Марказий Комитетининг ҳамда унинг Никита Сергеевич Хрушчев бошчилигидаги Президиумнинг коллектив ақлдорлигини натижадир. Кенг фикрлаш, назарияга ижодий ёндашиш, сиёсий доширимандлик, турмушнинг чуқур билиш, халқнинг ҳаётий манфаатларини аниқ ва равшан оқдлаб берилиши — мана булар содиқ ленинчи, атоқли сиёсий арбоб ва марксизм-ленинизм назариясига Никита Сергеевич Хрушчевни характерлаб бериши фазилатларидир. Програма проектини ишлаб чиқишда КПСС XX ва XXI съездларининг тарихий қарорлари, ўртоқ Н. С. Хрушчевнинг VIII съездларда ва Марказий Комитетнинг кейинги Пленумларида қилган қарорлари, партия илгари 1957 йилги муҳим қондалар, 1957-1960 йилларда коммунистик ва илчи партиялар вакилларнинг Кенгашларида қабул қилинган ҳужжатлар гоят муҳим роль ўйнади.

Партиянинг янги программаси ҳужжати марксизм-ленинизм назариясини ривожлантиришда катта қадмидир, ҳозирги замонадан энг муҳим проблемаларини илмий асосда ишлаб чиқишнинг, назария ва практикани бирга қўйишнинг порлок намунасидир. Янги Програма проекти совет халқи турмушининг, жаҳон социализм системасининг барча асосий томонларини, халқро тарққийнинг энг муҳим масалаларини ўз ичига олади, унда партиянинг яқин дарвада коммунизм қуриш соҳасидаги асосий вазифаларининг бутун комплекс батафсил баён қилиб берилган.

Програма проекти икки қисмдан иборат: биринчи қисмда «Капитализмнинг коммунизмга ўтиш инсониятнинг тарққий бўлиши» деб сарлавҳа қўйилган. Бу қисм иккинчи асосий масалалар группасига бўлинади.

Биринчи группа масалалар СССРнинг коммунизм қурилиши

кенг авж олдирилган босқичга киришгача бўлган даврни ёритиб берибди. Бунда капитализмнинг социализмга ўтишнинг тарққий муқарраллиги ленинчи қондаларга тўла мувофиқ ҳолда кўрсатиб берилган. II ва VIII съездларда қабул қилинган программаси ҳужжатларининг тегишли бўлими лўнда қилиб, қарийб аяна такрорланади, бу билан партиянинг учала программасининг тўла ворислигига риоя қилинади, совет халқи босиб ўтган йўлдан чинқилган ҳулосалар баён этилади.

Програма проектининг биринчи қисмидаги иккинчи группа масалалар мамлакатимизда коммунизм қуриш буюк процесси авж олдирилган даврга халқро вазиати ёритиб берибди. Бу ерда жаҳон тарққийнинг тобора ҳал қилувчи қучига айланиб бораётган факторини, чунончи жаҳон социализм системасини — халқро ишчилар синфининг бу асосий ютугини таҳлил қилиш биринчи ўринда турадики, бу қонундир.

КПСС Программаси проектида жаҳон социализм системасининг олдинги тарққийга яқин ясалдики, бу оламшумул-тарихий аҳамиятга эгадир. Халқ демократиясини мамлакатларда ҳозирги вақтнинг ўзидеги социализм ишлаб чиқириш муносабатлари ҳужжорлик қилмоқда, капитализм реставрация қилиниши мумкин бўлган социал иқтисодий имкониятлар туратилган.

Социализм лагерининг бирлашган қучлари социализм лагеридagi ҳар бир мамлакатнинг илмий суверенитетини ва социалистик ютуқларини қўриқловчи ишонқли тарққийда. Програма проектида таъкидланганидек, «социалистик давлатларнинг ягона лагерга жиплашуви, унинг мустақамландириб бораётган бирлиги ва тинмай ўсиб бораётган қуввати бутун система доирасида социализмнинг тўла ғалаба қилиниши таъминламоқда».

КПСС Программаси проектида Совет Иттифонининг ва бошқа социалистик мамлакатларнинг социализм ва коммунизм қуриш ишларидаги ҳамкорлиги масалаларига кўп эътибор берилган. Партиямиз СССРда коммунизм қуришнинг бутун жаҳон социалистик системаси халқлари томонидан коммунистик жамият барпо этилишини тарққий қисми деб ҳисоблайди.

Програма проекти ҳозирги жаҳон капитализмга қараб бораётган процессларни жуда чуқур назарий асосда текширади. Октябр социалистик революциядан буён жаҳон империализми умумий кризиснинг икки босқичини ўтди ва ҳозирги вақтда янги учинчи босқичга кирди. Бу кризиснинг муҳим ҳусорати шундан иборатки, бу кризис жаҳон уруши муносабати билан эмас, балки тинч тарққий даврида аялаб олди. Капитализмнинг умумий кризисининг учинчи босқичи шу билан характерланадики, социалистик система инсоний жамияти тарққийнинг ҳал қилувчи факторига айланимоқда.

Империализмнинг иччида аҳвол тубдан ўзгарибди. Биринчи босқичда мустақамла халқлари гарчи Улуғ Октябр революцияси таъсир остида ҳаракатга келган бўлсалар, ленин империализмининг тўла сиёсий ва иқтисодий контроли остида қоллиб келган эдилар. Иккинчи босқичда империализм мустақамла системасининг емирилиш процесси авж олиб кетди. Йиринч мустақамла қўлиқлиги сиёсий мустақамликка эришилди. Учинчи босқичда мустақамла системаси батамом емирилимоқда.

Реал воқелик империализм шашуоқсиз қулиш ботган ва ҳоло катта ўз тугган дарвага кирганлидан далолат бермоқда.

Аҳолининг энг кенг қатламлари империализмга қарши олиб бораётган курашида бирлаштираётган энг муҳим масала уруш ва тинчлик масаласидир.

Чуқур ва тобора кескинлашиб бораётган зиддиятлар натижасида емирилаётган жаҳон капиталистик системаси янги ҳарбий авантюрадор ёрдами билан ўз мавқиясини сақлаб қоллишга интиломоқда.

«Халқларнинг қўч ғайрати, — деб таъкидланади КПСС Программаси проектида, — империализмнинг ўз вақтида жиплаваб қўйишга, уларни кирини қурулини ишта қилиш имкониятидан маҳрум қилиб қўйишга сафарбар қилиниши лозим. Асосий вазифа — термадор урушининг олдини олишдан, унинг бошланиб кетишига йўл қўймасликдан иборатдир».

Програма проекти таъкидлайдики, биринчи замонада халқро мамлакатлар ҳал этилиши бирдан берган оқдлаб қўйилди. Улуғ Ленин кўрсатиб берган йўллар — социалистик давлатлар билан капиталистик давлатларнинг тинч-тотув яшаш йўлидир.

Партия, Совет ҳукумати, бутун совет халқи иккинчи тузуми турлича бўлган давлатларнинг тинч-тотув ишлари сиёсатини илчил ва қатъий ҳимоя қилиш, халқларнинг тинчлиги ва хавфсизлиги учун қатъий кураш олиб бориш билан бирга тинчлиқни бузишга интиладиган агрессия доираларга нисбатан юксак ҳушёрлик кўрсатмоқдалар, ҳарбий авантюрадор бошловчиларни фаш этмоқдалар, қурулиш қучларининг лозим даражада сақлаб туриш тўғрисида тинмай ғамхўрлик қилмоқдалар.

КПСС Программасининг иккинчи қисми СССРда коммунистик жамият қуришга оид конкрет ҳаракат планидир.

Програма проекти марксизм-ленинчи таълимотга асосланиб ва уни янада ривожлантириб коммунистик жамиятнинг аниқ-равшан таърифини берибди. Коммунистик жамият қуриш совет халқининг бевосита амалий вазифаси бўлиб қолди.

СССР да коммунизм қурилиши инсониятнинг бутун кўп асрлик тарихида эришган гоят буюк ғалабасидир.

Коммунизм социализмдан ўсиб чиқади, унинг бевосита давомидир. Янги, коммунистик нараса социалистик жамият бағрида кун сайин тўпланиб боради. Ҳозир биз янги, коммунистик жамиятнинг қўлини шундай қур-такларга эгамиз. Бу — коммунистик меҳнат учун тобора кенгайиб бораётган ҳаракатдир. Бу турмушнинг турли соҳаларида иккинчи ташаббусларнинг бошланиши ва бошқа қўлини нарсалардир.

КПСС Программаси проекти коммунизм қуришнинг энг муҳим назарий масалаларини илмий асосда аналлиз қилиш билан бир қаторда янги жамият яратишнинг амалий йўлларини ҳам ҳар томонлама белгилаб берибди.

Ишонқли оқдлаб ҳали ҳеч қачон қўйилмаган бундай улуғвор вазифани ҳал этиш совет кишилари турмушининг барча томонларини ўз ичига олади. Бу вазифалар: иқтисодий соҳада — коммунизмнинг моддий-техника базасини яратишдан;

сиёсий соҳада — коммунистик иккинчи муносабатларни шакллантиришдан;

идеология соҳасида — янги кишини — коммунистик жамият қурувчисини тарбияладан иборат.

Улуғ Ленин партиянинг иккинчи программасини қабул қилган VIII съезида сўзлаган нутқида бундай деган эди:

«Биз коммунизм иқтисодий жиҳатдан асосланган тақдирини уни қадрлаймиз».

КПСС янги Программасининг проектида мамлакатимизда коммунизм қуришнинг иқтисодий жиҳатдан чуқур асосланган лавини баён этилган.

«Партия ва совет халқининг асосий иқтисодий вазифаси, — деб қўрсатилади Програма проектида, — икки ўн йиллик мобайлида коммунизмнинг моддий-техника базасини аянада келтиришдан иборат».

Бу вазифани ҳал этиш икки босқичда амалга оширилади.

Янги ўн йилликда (1961—1970 йилларда) Совет Иттифонига аҳоли қон бонига маҳсулот ишлаб чиқириш бўйича капиталистик дунёнинг энг қучли ва бой мамлакатиди бўлган Америка Қўшма Штатларидан ўзиб кетди. Бундай шароитда барча совет кишилари социалистик тузумнинг афзалликлари билан фойдаланиб, моддий жиҳатдан таъминланган ҳолда яшадилар, уларнинг оқд ой-йўлларига ахтирларини асосан қондирилади, оғир жисмоний меҳнат тутайди. СССР иш қуни энг қўшқа бўлган мамлакатга айланди.

Иккинчи ўн йилликда (1971—1980 йилларда) СССРда санаот ишлаб чиқириш қамлида 6 марта осайди. Бунинг натижаси Совет Иттифонига 1980 йилда АКШ санаот ишлаб чиқиришнинг ҳозирги қуни уқийи ҳажмининг анча оқдада қондириб кетди, демакдир. Бу дарважа коммунизмнинг моддий-техника базасини яратишнинг таъминлайди ва совет кишиларига ахтирлар яраша тақсимлаш принципини амалга оширишга қулай етиш имкониятини берибди. Шундай қилиб СССРда коммунистик жамият асосан қурилади.

Програма проекти биринчи ўн йилнинг охирига бориб электр энергияси ишлаб чиқиришнинг ҳозирги даражадан тахминан уч етаски осайди, 20 йил мобайлида эса тахминан ўн ҳисса осайиши мўлақайлади. Шундай қилиб В. И. Лениннинг «Коммунизм Совет қонини янги пилос бутун мамлакатни электрлаштиришдир» деган машҳур формуласида мўжассамланган идеяси асосан амалга оширилади.

Қўмир, нефть ва газ халқи узоқ вақтгача электр станцияларини ишлаб чиқараётган электр энергиясининг асосий манбаи бўлиб қолди, шунинг учун бу хил ёрилиларни, аянакча нефть ва газни чиқариш тили қўлайлиги юқори суръатлар билан электрлаштиришнинг энг муҳим шарҳидир. Шу билан бирга бу ёқилғилардан тежамкор фойдаланиш, шунингдек янги энергия манбаларини топиш ва вазифаси илгари сурлади. Иккинчи атом энергиясидан тобора кўпроқ фойдаланиш энергетикада аянакча истифодага эга бўлган соҳадир.

Халқ ҳўжамиятининг энергия билан таъминлангани қанчалик катта аҳамиятга эга бўлмаса, ишлаб чиқаришнинг моддий-техника даражасининг бир томонидир, холос. Унинг яна бир томони — машиналар системаси ва ишлаб чиқариш технологиясидир, меҳнат қурулдилари, Маркс буларни ишлаб чиқаришнинг суғи ва мускулдир деган эди.

Капитализм дарвада машина техникаси қарор топти, машиналар системаси яратилди. Коммунизм қуришдаги ҳозирги вақтда машина техникаси янги, юқори босқичга кўтариламоқда. Бу босқич меҳнат қурулишини ривожлантиришда иккинчи асосий йўналиш билан характерланади.

Биринчидан, автоматик линиялар, шунингдек автомат ҳеслаш ва қорхоналар вужудга келтириш билан, иккинчидан, алоҳида қувват шараитида ишловчи агрегатлар вужудга келтириш билан.

жуда келтириш билан. Сўз газ турбиналари, авиацион двигателлар ва биринчи навбатда, ракета двигателлари устида боради.

Автоматик ва ракета техникасининг ривожланиши икки атом энергиясидан санаотда фойдаланишнинг ўсиши билан бир қаторда темир ва пўлатдан ҳам пишқи ва чидамли бўлган янги материаллар яратиш проблемасини илгари сурлади.

Коммунизмнинг моддий-техника базасини яратиш — фақат мақсадига эмас, балки Лениннинг таърифига кўра, янги иккинчи тузумнинг ғалаба қилиши учун энг асосий ва энг муҳим бўлган юксак меҳнат унумдорлигига эришиш ва шу асосда одамнинг ҳар томонлама ахтирларини тўла қондириш учун зарур бўлган моддий ва маънавий неъматларни мўл-қўл қилишга эришишнинг асосий вазифасидир.

Коммунизмнинг моддий-техника базаси коммунистик қурилишнинг тўла социал иқтисодий проблемаларини ҳал этишнинг асоси бўлиб ҳам хизмат қилади. Коммунизмнинг моддий-техника базасини яратиш процессида меҳнатнинг характери ўзгариб, тобора коммунистик ҳусуриятларга эга бўлиб боради. Коммунизмнинг моддий-техника базасини яратишда мамлакатимизнинг барча халқлари уларнинг муносив ҳиссаларини қўшмоқдалар. Биз шу билан бахтирмандир, Совет Ўзбекистонини умумийиқтисодий фойдига пахта, пилла, қаноп, қоракўл тери, пахтачилик ва тўқимачилик санаоти учун машиналар, ҳар турли кабель маҳсулотлари, рангли металлургия маҳсулотлари ва қўлини бошқа нарсалар бермоқда. Вужудда катта газ қонини топилиши республика меҳнаткашларининг коммунизмнинг моддий-техника базасини яратишга қўлаётган ҳиссаларини яна ҳам қўлайтиришларига имкон берибди.

КПСС Программаси проекти СССРда социализмнинг тўла ва уziel-кесил ғалаба қилганлигига асосланиб коммунистик иккинчи муносабатларнинг шаклланиши ва тақомиллашши перспективаларини белгилаб берибди.

Бунда асосий нараса нима?

Авалло, ишчилар билан деҳқонлар ўртасидаги синфий тафовутларнинг қондиқларига барҳам бериш, Бунда деҳқонлар аллақачонларок социалистик ҳўжамлик йўлига ўтиб олганлар ва ишчилар синфи билан биргаликда коммунизмнинг актив қурувчиларидирлар.

КПСС Программаси проекти жамиятимизнинг социал тузилишида ўз берган ўзгаришларини ҳисобга олиб мамлакатда синфий тафовутларнинг қондиқларини батамом йўқ қилиш мақсадига янги тадбирларни қуришни назарда туттади. Програма проекти шунга асосланадики, қолхоз ишлаб чиқарувчи қучлар тарққийнинг ҳозирги даражаси ва ахтирларига тўла мувофиқ келмади, қолхознинг ташкил қилиниши ва демократик асосларининг характерига кўра эса ишлаб чиқиришнинг бошқарини қолхозчиларнинг ёқлари томонидан амалга оширилади. Қолхозчи-деҳқоннинг иккинчи таъминбуш ҳар томонлама ривожланишда, кишилар коммунистик руҳда тарбияланимоқда. Демак қолхоз деҳқонлар учун коммунизм мактабидир.

Қолхоз тузумининг иқтисодий жиҳатдан равақ топиши қолхоз мулкнинг умумхалқ мулки билан аста-секин яқинлашуви ва келтириш аста унинг умумхалқ мулки билан қўшилиб, ягона коммунистик мулкка айланиши учун шароит ҳозирлайди.

Маълумки, қолхоз ишлаб чиқаришнинг умумлашуви даражасини оширишда бўлимас фондлар ҳисса қўриш тўғрисида. Бўлимас фондлар қолхоз-кооператив мулкни умум халқ мулки даражасига кўтаришнинг асосий иқтисодий базасидир.

Бироқ мулкнинг қолхоз формасининг ривожланиши фақат бўлимас фондлар билан чекланиб қолмайди. Програма проектида қолхозларо ишлаб чиқариш алоқаларига катта аҳамият берилди.

Програма проектида янги, жуда муҳим қонда — агар санаот уюшмаларини вужудга келтириш перспективалари тўғрисидаги қонда бор, бу уюшмаларда қишлоқ ҳўжамлик маҳсулотлари санаот йўли билан қайта ишланади. Бунинг учун қолхоз мулкни аста-секин коммунистик мулкка айлантиришнинг жуда муҳим иқтисодий факторидир.

Шаҳар билан қишлоқ ўртасидаги социал-иқтисодий ва маданий-маънавий тафовутларнинг туғилиши коммунизм қурилишнинг энг муҳим натижаларидан бири бўлади.

КПСС Программаси проекти давлат қурилиши, социалистик демократияни янада ривожлантириш соҳасидаги вазифаларни ҳам белгилаб берибди. Партия бундай вазифаларни белгилар экан пролетариат диктатураси тўғрисидаги марксизм-ленинчи таълимотни юксак даражага кўтариб, уни янги ҳулоса ва қондалар билан бойитди.

Пролетариат диктатураси социализмнинг тўла ва уziel-кесил ғалабасини ва жамиятнинг коммунизм қурилишини кенг авж олдиришга ўтишини таъминлагач, ўзининг тарихий миссиясини баъриб бўлиб ва икки тарққий вазифаларни қўлини назарда тутиб, зарур бўлайди қонда. Эндилки давлат қониниқти умумхалқ қониниқтига айланимоқда. Пролетар демократияси эса умумхалқ демократиясига айланди.

Бироқ шунинг назарда тутмоқ керакики, ишчилар синфининг раҳбарлик роли унинг гегемон мавқеи тушуниши билан пролетариат диктатураси тушуниши ўртасида тафовут бор. Биринчи тушунча иккинчи тушунчадан кенгдордир. Ишчилар синфи диктатуралдан фақат муайян тарихий дарвадаги жамиятнинг революцион тарзда қайта ташкил қилиш қурули сифатида фойдаланади. Ишчилар синфининг халқ оммасига раҳбарлигига келганда у, социалистик революцияга қадар, пролетариат диктатураси ўрнатилганга қадар ҳам амалга оширилади ва пролетариат диктатураси умумхалқ давлатига ўсиб ўтиганидан кейин ҳам сақланиб қолган.

Гап ишчилар синфининг унинг ўтишдаги революцион хизматлари асосланган маънавий ороу, сиғидиға эмас, балки унинг социалистик ишлаб чиқариш системасидаги ҳозирги мавқеида ҳамдир.

Ишчилар синфининг меҳнати умумхалқ мулкига асосланади. Деҳқоннинг меҳнати эса ишлаб чиқариш воситаларининг группа, кооператив мулклигига асосланади. Ишчилар синфи йиринч машина ишлаб чиқариш ва ялғор техника билан боғлиқдир, шонли революцион традициялар руҳида, марксизм-ленинчи идеяларга садоқат руҳида тарбияланган ва шу сабабли социалистик идеологиянинг энг изчил наомандисидир. Иттизом ва уюшқонлиқнинг намунасидир.

Шундай қилиб, агар пролетариат диктатураси мамлакатнинг икки тарққийи нутдан назардан зарур бўлай қолган бўлса, ишчилар синфининг халқ оммасига раҳбарлиги сақланиб қолди.

Шунингдек давлат ҳам сақланиб қолди. Давлатнинг тўла барҳам топиши учун коммунизмнинг тўла қуриб бўлиш ҳамда халқро майдонда коммунизм билан капитализм ўртасидаги зиддиятлар коммунизм фойдасига уziel-кесил ҳал этилиши лозим.

Давлатнинг барҳам топиш процесси давлат қониниқти органиларининг социалистик демократияни янада ривожлантириш асосида аста-секин жамоат ўз-ўзини идора қилиш органиларига айланиши йўлидан боради. Програма проектида бу процесснинг асосий белгилари аниқлаб берилган. Бу белгилар аввало барча граждандарнинг давлатни бошқаришда, ҳўжамлик ва маданий қурилишга раҳбарлик қилишда, давлат аппаратининг ишларини ахтирлашда ва унинг фаолияти устидан халқ контролини қўлайтиришда актив иштирок этишидан иборат.

Давлатнинг жамоат ўз-ўзини идора қилиш органига ўсиб ўтишининг асоси Советларнинг ўзига мавжуддир. Советлар давлат ташкилотли билан жамоат ташкилотли белгиларини бирга қўлашда ва ўз фаолиятида кенг меҳнаткашлар оmmasининг актив ва бевосита иштирок этиши билан жамоат ташкилотли сифатида майдонга чиқади. Советларнинг ривожланиши билан бирга бошқа жамоат ташкилотларининг роли ҳам ошиб боради.

Социалистик демократияни янада қўлайтириш, давлат ва жамоат ташкилотларининг бутун системасини ривожлантириш ва тақомиллаштириш юзасидан Програма проектида мўлақатланган тадбирларнинг амалга оширилиши натижасида коммунистик жамоат ўз-ўзини идора органиларининг, коммунистик жамиятга яшаш тартиб-қондаларининг ҳамма эътироф этган ягона нормаларининг шаклланиши учун ёрқин перспективалар очылди. Коммунизмнинг жамият социал ўзгаришлардан қонуний равишда келиб чиққан энг катта ютуғи янги кишини тарбиялашдир.

Ҳар томонлама ва гармоник тарзда камол топган кишилар тарбиялаб воғта етказиш учун социализм ғалабаси тўғрисида қўлини шарафларга яратилди. Коммунизм дарвада бу вазифа тўла-тўқил ҳал қилинади.

Програма проектида коммунизм бинокорининг аҳлоқ кодексини иккинчи муносабатлар тарихида биринчи марта қатъий илмий асосда таърифлаб берилган, бу кодекс совет кишини амал қилиши лозим бўлган энг муҳим ахлоқий принципларни ўз ичига олади.

Бизнинг барча идеологияи яшмиш ҳам ахлоқ кодексини руҳида қуришмоғи лозим.

Коммунистик тарбиянинг юқий асоси марксизм-ленинизмдир. Партия барча аҳолини илмий коммунизм руҳида тарбиялаш вазифасини қўли. меҳнаткашларнинг марксизм-ленинчи таълимот идеяларини эғаллаб олишга, турмушини оғил равишда коммунистчасига қуришларига ҳаракат қилади.

Буржуа идеологияси ва ахлоқия, ҳусурий мулкчилик психологиясига, таасуф ва ҳурфотларга қарши кураш совет кишиларини коммунистик руҳда тарбиялашнинг тарққийи қисмидир.

Ҳар бир кишини меҳнатга чинакам коммунистик муносабатда бўлиш руҳида тарбиялаш тарбиявий ишларнинг марказида турмоғи лозим.

КПСС Программаси проектида миллий масалага катта ўрин берилди.

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИНИНГ XVI СЪЕЗДИ

КПСС УСТАВИ ПРОЕКТИ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари ўртоқ М. М. МУСАХОНОВ доклади¹⁾

Ўртоқлар! Бизнинг буюк Совет Ватанимиз жуда катта маънавий сийғари инсониятга озодлик, тенглик, равиқат топиш ва бахт-саодат йўлини ёритиб турибди. Совет халқи мамлакатимизда социализмнинг тўла ва узил-kesил галабасига эришиб, коммунизм курилиши кенг авж олдирилган даврга кирди; коммунизм ҳаёдан замонавийнинг бевосита амалий вазифаси бўлиб қолди. Умумхалқ муҳокамаси учун эълон қилинган коммунизм курилишининг улуғ йўли — КПСС Программасининг проекти ҳақиқатан ҳам бир жаҳон маънавога эгадир.

Коммунистларнинг буюк ленинча партияси ўзининг тарихий XXII съездини ўз қаторларини монолит жиқлаштирган, иқдорий кучлари равиқат топаётган, совет халқи кўпмиллатли оиласининг, бутун прогрессив инсониятнинг меҳр-муҳаббатига сазовор бўлган ҳолда кутиб олмақда.

Коммунизм курилиши кенг авж олдирилган даврда совет жамаиятини раҳбар ва етакчи кучи Коммунист партиянинг роли ва аҳамияти тобора ошиб бормоқда. КПСС Программаси проектида бундай деб таъкидланади: «Коммунизм курилиши кенг авж олган даврда партиянинг ўзининг ривожланишида унинг сийси, идеология ва ташкилий ишларининг ривожланишида янги, янада юқори босқич босиб кетилди».

Устав — партиянинг асосий қонунидир. У партиянинг ташкилий тузилишини, унинг амалий фаолияти методларини, партия ички ҳаётининг нормаларини белгилай беради.

Партиямиз ўз Уставига ҳеч вақт доғма сифатида қараган эмас, балки, ҳамма вақт унга иқдорий ёндашган, уни ҳаракат учун жонли қўлланма деб билган. Партия ташкилий ишнинг тарихий вазиятга ва конкрет сийсий вазифаларга батамом мувофиқ бўлиш тўғрисида доимо ғамхўрлик қилган. Маълумки, партиянинг 1903 йилги II съездида қабул қилинган биринчи Уставий кейинчалик партия съездлари ва конференцияларида бир неча марта ўзгарди ва тўлдирилди.

1952 йилда КПСС XIX съездида қабул қилинган ва ҳозир амалда бўлган Устав партияни ташкилий-сийсий жиқатдан мустақамлашда муҳим роль ўйнади. КПСС XIX съездининг кейин ўтган тўққиз йил мобайнида партия ва мамлакат ҳаётида жуда катта ўзгаришлар юз берди — партия ҳаётининг ленинча нормалари, коллектив раҳбарлик принциплари тўла тикланди, партия ички демократиясини ривожлатиш ва коммунистларнинг активлигини кучайтириш юзасидан катта ишлар қилинди. Партия раёний жиқатдан чиникди, оммага сийсий раҳбарлик қилишда катта тажриба ортдирилди, ташкилий жиқатдан мустақамланди, сон жиқатдан ўсиб ва ҳозир ўз сафида қарийб 10 миллион кишини бирлаштирган.

Ўртоқ Н. С. Хрушчевнинг шахсан иштироки билан КПСС Марказий Комитети томонидан ишлаб чиқилган партия ичи Уставнинг проекти марксизм-ленинча м а в и ташкилий масалаларда иқдорий таъкид қилиш ва ривожлантириш намунасида, Устав проекти ҳаётининг янги талабларига жавоб беради. КПСС XIX съездининг кейин тўлган тажрибани илмий жиқатдан умумлаштирилади, бутун ташкилотчилик ишларини ўсиб бораётган сийсий ва ҳўжалик вазифаларига мос келадиган янги, янада юқори босқичга кўтариш таъдирларини кўзда тутилади.

КПСС янги Уставнинг проекти партиянинг ташкилий курилишини яхшилайдиган, партия ишнинг форма ва методларини такомиллаштириш, партия ички ҳаётини янада демократлаштириш, партия ташкилотлари фаолиятида ташаббусни ва жамоатчилик неғизини ривожлантириш, ҳар бир партия аъзосининг коммунист курилиш ролини кучайтириш учун янги-янги жуда кенг имкониятлар очиб беради.

Янги Устав, ҳозирги Уставдан шу билан фарқ қиладики, унга муқаддима киритилган. Янги Уставда КПСС Программаси проектига мувофиқ равишда партиянинг классик таъриф берилган. Устав проектида бундай дейилади: «Совет Иттифоқи Коммунист партияси совет халқининг СССР ишчилар сийси, колхозчи-деҳқонлари ва интеллигенциясининг ялғор, энг оилги қисmini иқдорий асосларда бирлаштирувчи жағвор синалган авангардидир».

Партияга берилган бу янги таърифда ҳозирги Уставдаги, партия «масаласидан коммунистларнинг соҳибдори» деган сўзлар тушириб қолдирилган. Бу бечча эмас. Бизнинг мамлакатимизда социализм тўла ва узил-kesил галаба қилди. Совет халқи партия раҳбарлигида коммунизм курилиши кенг авж олдирилган даврга кирди. Совет жамаиятининг маънавий-сийсий ички бирлиги ҳеч қачон ҳозиргача мустақам бўлган эмас. Ана шундай шароитда марксизм-ленинча идеология амалда бутун совет халқининг дунёқараши бўлиб қолди. Бу ҳозир коммунистларнинг жуда кўпчилиги меҳнатнашлар ҳам масаласида эканлигини билдиради.

Уставнинг муқаддимасида совет халқининг ленинча партия раҳбарлигида эришган тарихий галабалари қисқача таърифлаб берилган, ишчилар сийсининг Комму-

нист партияси бутун совет халқининг партияси бўлиб қолганлиги таъкидланган.

КПСС янги Уставнинг проекти партия аъзо бўлиш шароитларини белгилаганда, Владимир Ильич Лениннинг қуйдаги кўрсатмасига асосланган: «Бизнинг вазифамиз — партиянинг коммунистларини, қатъийлигини, софлигини сақлашдир. Биз партия аъзоси деган номни ва унинг аҳамиятини юқори, юқори ва янада юқори кўтаришга ҳаракат қилишимиз лозим».

Партия ўз сафига ялғор, энг оилги, актив ва коммунизм иш учун содиқ кишиларни таялаб олади. Устав проектининг биринчи параграфида бундай дейилади: «Партия Программаси ва Уставини эътироз эътиҳ, коммунизм курилишда актив қатнашувчи, партия ташкилотларидан бирида ишловчи, партия қарорларини бағъурувчи ва аъзолик вазифаларини тўловчи Совет Иттифоқининг ҳар бир граждани КПСС аъзоси бўлади».

Бу молдадаги ибора илгарги йордадан иқдорий фарқ қилади. Амалдаги Уставда, Совет Иттифоқининг бошқалар меҳнатини эксплуатация қилмайдиган граждани партия аъзоси бўла олади, дейилган эди. Янги Устав проектида «Бошқаларнинг меҳнатини эксплуатация қилмайдиган» деган сўзлар тушириб қолдирилган. Бу сўзлар ўз маъносини йўқотди, чунки бизнинг мамлакатимизда эксплуататорлар ҳам, эксплуатация қилинувчилар ҳам йўқ.

СССРнинг коммунизм курилишда актив қатнашувчи ҳар бир граждани партия аъзоси бўла олади, деб кўрсатиб ҳам ўтилиши муҳим аҳамиятга эгадир. Чунки, партия аъзолари мамлакатимизда коммунист жамаият куриш учун актив, фидокорона кураш олиб боришда бутун халққа намуна кўрсатишлари лозим.

Устав проекти партия аъзосининг вазифаларини Программани проектида баён қилинган катта-катта вазифаларига ҳисобга олган ҳолда, коммунизм курилиши кенг авж олдирилган даврда партиянинг ва ҳар бир коммунистнинг роли кучайиб боришини ҳисобга олган ҳолда янада аниқроқ ва тўлароқ белгилаб беради.

Партия аъзосининг энг биринчи вазифаси — коммунизмнинг молд-техника базисини яратиш учун кураш олиб боришдан, меҳнатчи коммунист муносабатда бўлишда ўрнат кўрсатишдан иборатдир.

Коммунистнинг энг муҳим вазифаларидан бири — марксизм-ленинча назарияни эгаллашдан, коммунистнинг жамаият кишининг шаклланиши ва тарбияланишига кўмаклашадиган, буржуа идеологиясининг ҳар қандай кўринишларига, ҳусусий мулкчилик психологиясининг қолдиқларига ва ўрнини эгаллашган буржуа партиянинг бошқа саритларига қарши кураш олиб боришдан, коммунист ахлоқ қондаларига риоя қилишдан, жамоат манфаатларини шахсий манфаатдан юқори қўйишдан иборатдир.

Бизнинг партиямиз шу билан ҳақил суратда фахрланилади, коммунистлар жамаият революцион тарзда ўзгариш учун курашчи қиларининг биринчи сафларида борилади ва бормоқдалар, бутун халққа юксак ғоявийлик, меҳнатсеварлик, мардлик, ўз гражданилик бурини ахли тушуниш, уни ҳалол бақариш намунасини кўрсатмоқдалар. Бироқ, биз партия сафидаги айрим кишилар партия ва ҳалқ олдидаги жавобгарлик ҳиссини йўқотиб қўяётганликларида, ўз мансабларини сунистеъмол қилаётганликларида кўз жомамаймиз.

Биз бундай ҳолларга тоқат қилиб турилмаймиз. Сўнгги вақтларда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва республиканинг маҳаллий партия органдари партия сафларининг софлиги учун курашини кучайтирдилар. Кўзбўйлачилар, алдамчилар, юлғичлар, ҳусусий мулкчилик психологиясига асир бўлиб қолган кишилардан ачка холи бўлиб қолдилар.

Биз коммунист деган номни қадрламаймиз. Уставда кўрсатилган вазифаларини бағъураётган кишилар нисбатан бундан буён ҳам мурасис бўлишимиз лозим.

Сўнгги КПСС Устави проектида, партия аъзоси ўзининг интернационалист бўлиб қолмай, шу билан бирга социалистик интернационализм ва совет ватанпарварлиги идеяларини меҳнатнашлар оиласига синдиришда актив иштирок этиши, миллатчилик ва шовинизм саритларига қарши кураш олиб бориши, СССР халқлари дўстлигини, совет халқининг социалистик лагер мамлакатлари халқлари билан, барча мамлакатлар пролетариати ва меҳнатчилари билан қардошлиқ алоқаларини мустақамлашга сўз ва иш билан кўмаклашиши ҳам лозим, деб таъкидланади.

Партия аъзоси партиянинг ғоявий ва ташкилий бирлигини ҳимоя қилиши, партия оилда ростгўй ва ҳалол бўлиши, ҳўшёрлик кўрсатиши, таъкид ва ўз-ўзини таъкидлаш ривожлантириши, камчиликларини таъкидлаш ва уларнинг бағъурувчи эътиҳи, эриқчини, таъкидчи бўлиб қўйиш йўлидаги ҳар қандай уринишларга кескин зарба бериши, партия ва давлатга зарар етказадиган ҳар қандай ҳаракатларга қарши чикиши лозим.

Коммунистнинг Уставда белги-ланган муҳим вазифаси — партиянинг кадрларини уларнинг иш қобилияти ва сийсий савиясига қараб тайиш йўлини оғишмай амалга оширишдан иборатдир. Бизнинг бурчимиз — кадрларни қариндош-уруғчилик, маҳаллийчилик ва шахсий садоқат аломатларига қараб танлаш фактларига қатъий хотима беришдир.

Партия аъзосининг вазифалари тўғрисида Уставда белгилаган қондалар ҳар бир коммунист фаолиятининг аниқ программасидир, унинг ишда ва турмушда амал қилиши лозим бўлган норма ва қондалар тўламлидир.

Партия коммунист зиммасига юксак ва масъулиятли вазифаларни юксак билан бериб унга катта ҳўқуқлар ҳам беради. Янги Устав проектида партия аъзосининг ҳўқуқлари ачка кенгайтирилган ва янада тўлароқ таърифлаб берилган, шунингдек уларни амалга оширишни таъминловчи чоралар кўзда тутилган.

Партия аъзосига партия ҳаётига тааллуқли масалаларни эркин ва ишчанлик билан муҳокама қилишда қатнашиш ҳўқуқини эмас, шу билан бирга тақдирлар киритиш ва бу тақдирларни қарор қабул қилишга қатъий ҳимоя қилиш ҳўқуқи ҳам берилаётганлиги муҳим аҳамиятга эгадир.

Устав проектида партия аъзоси «ҳар бир коммунистнинг, унинг эгаллаб турган вазифасидан қатъий назар, танқид қилиш ҳўқуқига эга деб кўрсатилган. Устав проекти бу ҳўқуқнинг даҳлсизлигини таъминлайди.

Ҳозир амалда бўлган Уставда кўзда тутилган қонда, яъни коммунист КПСС Марказий Комитетига партиянинг ҳамма инстанциясига ҳар қандай масала ва ариқа билан мурожаат қилиш ҳўқуқига эга, деган қонда бор. Бу қонда янги Устав проектида ўз мурожаатига тегишлича жавоб берилишини талаб қилиш ҳўқуқи билан тўлдирилган.

Устав проектида КПССга қабул қилиш тартибига баъзи ўзгаришлар киритиш кўзда тутилган. Масалан, проектида, партияга аъзо бўлиб кирувчилар камда уч йиллик партия стажига эга бўлган, ҳамда ишлаб чиқаришда эга бўлган, ишларда ўзлари билан камда бир йил бўлиб ишлаган уч партия аъзосининг рекомандациясини тақдим этишлари лозим, дейилган.

Проекта, рекомандация берувчилар рекомандация қилинган кишининг ишчанлик ва сийсий сифатларига берилган характеристиканинг объективлиги учун партия ташкилотлари оилда жавобгарлик берилади, дейилган; ҳўзир амалда бўлган Уставда, рекомандация берувчилар ўз рекомандацияларининг тўғрисида учун жавобгарлирлар, дейилган эди холос.

Устав проектида: бошланғич партия ташкилотларининг партиядан чиқариш тўғрисида қарори олди қўпчилик овози билан эмас, балки бу қарорга йиғилишда ҳўзир бўлган партия аъзоларининг қатъий камда учдан икки қисми овоз берган тақдирларига қабул қилинади, деб ўқитилган.

Коммунистнинг внос тўламли-ганлиги учун жавобгарлиги янгича таъкид этилади.

Амалдаги Уставга мувофиқ, бошланғич партия ташкилотлари раҳбар партия органдида аъзо бўлиб турган коммунист партиядан чиқариш тўғрисида қарор қабул қила олмайдилар. Янги Устав проекти бошланғич партия ташкилотлари бундай масалаларда муҳокама қилиш ва ўз тақдирларини мазкур коммунист аъзо бўлган тегишли комитетга қўйиш ҳўқуқини беради. Бошланғич ташкилотларнинг ҳар қандай коммунистга жазо бериш тўғрисида қарорлар олди тартибда қабул қилинади.

Партия аъзоси суд йўли билан жазо бериладиган иш қилганлиги учун жавобгарлигида тартиблии тўғрисида молдага муҳим аниқлик киритилган. Агар илгарги бундай коммунист партиядан чиқариш ва «ўнинг айб маъмурий ва суд органдарига маълум қилинган» бўлса, янги Устав проектига мувофиқ «у партиядан чиқарилади ва Қонунга биноан жавобгарлигида тартилади».

Амалдаги Уставга биноан бошланғич партия ташкилотлари КПСС аъзолигига кандидатининг кандидатини таъкидлаш бир йилгача молдага қўз олар эди. Бунинг учун қондалар ўзини етарли даражада кўрсатолмаганлигини уэри сабаб деб ҳисоблаш қийф қилар эди.

Амалда бу сабаблар қўпчилик кандидатининг фаолиятсизлигини ва партия ташкилотининг иш қобилитини йиқитиб қолдираётганлигида қарор қабул қилишга асос бўлиб қолган. Бу шунга олиб келар эдики, қўпчилик партия ташкилотларида кандидатлик стажини ўтиб кетган коммунистларнинг сон қўпчилик бора ва улар жасаласи бир қанча йиллар мобайнида ҳал қилимай қолсаверди. Бунинг ибоботлаш учун бир қанча рақамлар ва фактларни келтириш мумкин.

Бундай аҳволга асло тоқат қилиб бўлмайди. Янги Устав проекти кандидатлик стажини қўпчилик кўзда тутилади ва, бошланғич партия ташкилотлари КПСС аъзолигига қабул қилиш масаласини бир йиллик кандидатлик стажини ўтиш билан қараб чиқади ва ҳал қилади, деб белгилайди. Янги Устав

дан, ноқўй иш қилиб қўйган ва КПСС дан чиқарилиш керак бўлган партия кандидатига ва бирор сабаб билан КПСС аъзолигига қабул қилинмайдиган ва партия аъзолигига кандидатликдан чиқариб кетадиган кандидатларга бир йилда қараш мумкин эмас, деган ҳўлоса келиб чиқади. Белгилаган бир йиллик стаж ўтиши билан партия кандидати ё КПСС аъзолигига қабул қилинади ёки кандидатликдан чиқиб қолади.

КПСС Уставининг проекти партиянинг ташкилий тузилишининг раҳбар принциплари демократик центризм бўлиб келди ва шундай бўлиб қолди, деган ленинча қондални мустақамлашда ва ривожлантиришда. Раҳбарлиқнинг лавоийлигини сақлаб қолган ҳолда раҳбар партия органдарининг составини маълум нисбатларда муносабат аниқлаб туриб партия ички ҳаётини янада демократлаштириш учун муҳим аҳамиятга эгадир.

Устав проектида айтиладиган, наватдаги ҳар бир сайловда КПСС Марказий Комитети ва унинг Президиуми составининг камда турган бир қисми янгилашади. Президиум аъзолари, қонда тарихисидан, қўп билан кетма-кет уч қақирқча сайланадилар. Партиянинг катта оғур қозонган, юксак сийсий, ташкилотчилик ва бошқа сифатларга эга бўлган у киши бу арбоблар раҳбар органларга кетма-кет ўзоқроқ молдатга ҳам сайланишлари мумкин. Бундай ҳолда тегишли кандидатлик (ишнинг) овозга қўйиш вақтида овозларнинг камда турган у қисминин олган тақдирларига сайланган ҳисобланади.

Наватдаги ҳар бир сайловда иттифоқчи республикалар партия ташкилотлари Марказий Комитетлари, ўлка, област комитетлари составининг камда учдан бир қисми янгилашади; округ, шаҳар ва район партия комитетлари составининг, партия комитетлари ёки бошланғич партия ташкилотлари бюроси составининг камда ярми янгилашади. Шу билан бирга мазкур раҳбар партия органдарининг аъзолари қўп билан уч молдатга кетма-кет сайланишлари мумкин. Бошланғич партия ташкилотларининг секретарлари қўп билан икки қақирқча кетма-кет сайлана оладилар.

Партия ташкилотлари у киши б ҳоимини, унинг сийсий ва ишчанлик сифатларига қараб, раҳбар органлар составига ўзоқроқ молдатга ҳам сайлаши мумкин. Бундай ҳолда сайлаш учун овоз беришда қатнашган коммунистларнинг камда турган у қисмининг овоз бериши талаб қилинади.

Бу чора партия ички демократиясини янада ривожлантиришда ва коллектив раҳбарлиқни кучайтиришда ёрдам беради.

Устав проектида, партия раҳбарлигининг олий принципи — партия ташкилотларининг нормал ишчанлигини, кадрларни тўри тарбияланиши, коммунистлар ақлиги ва ташаббускорлигини ривожлантиришнинг зарур шарти бўлган коллективлигидир деб алоҳида таъкидланади.

Сўнгги йилларда Ўзбекистон партия ташкилотларида бутун мамлакатда бўлган каби коллектив раҳбарлик принциплари ҳар қондонда ҳам қаттиқроқ ҳимоя қилинмоқда. Бюро мажлислари, партия комитетларининг пленумлари, коммунистларнинг йиғилишлари, ҳисобот-саялов йиғилишлари ва конференциялар мунтазам суратда қақирқилиб турибди. Лекин ҳўзир ҳам коллектив раҳбарлик принциплари бузаетган айрим раҳбар бор. Масалан, Қонимеҳ район партия комитетининг собиқ биринчи секретари Латипов қўпол маъмуриятчиликни кучайтириб, лаганбардорлик ва ҳўшомлағўйликни авж олдириди.

Партия органдарининг партия оммаси олдидаги масъулиятини ошириш муҳим аҳамиятга эгадир. Партияни франциячиликда, партия сафларининг бирлигини бузадиган антипартиявий чиқаришлардан қўриқлайдиган чоралар В. И. Ленин томонидан ишлаб чиқилган ва ҳаётида синалган шу чоралар КПСС Уставининг проектида тўла-тўқис сақланиб қолганлар.

Устав проектида, КПСС Программаси проектига батамом мувофиқ ҳолда республика, ўлка, област, округ, шаҳар, район партия ташкилотларининг ва уларнинг раҳбар органдарининг омма ўртасида сийсий ва ташкилотчилик ишларини олди боришдаги вазифалари аниқ белгилаб берилган. Уставнинг «Партия ташкилотлари совет, касабасоюз, кооператив ташкилотларининг ва меҳнатнашларнинг бошқа жамоат ташкилотларининг ишларини ўз устларига олмайдилар, партия органдарининг функциялари билан, бошқа органлар функцияларининг аралаштириб юборилишига, ишда кераксиз параллелизмга йўл қўймайдилар» деган кўрсатмаси принциплар аҳамиятга эгадир.

Шуни қайд қилиш керакки, баъзи бир партия комитетлари майда-чўйда вазийлик билан шугулланадиганларга ҳос бўлмаган маъмурий-бюроуевич функцияларини зиммаларига олмақдалар. Қонимеҳ, Шаҳрисабз, Денов ва бошқа районларда ана шундай нормал бўлмаган ҳол юз берди.

Партия комитетларининг вазифаси — Советларга, касабасоюзларга, комсомол ташкилотларига

раҳбарлиқни кучайтиришдан, уларнинг ташаббускорлиги ва ғайратини ривожлантиришдан, коммунист курилишда уларнинг ролини оширишдан ва уларга таянган ҳолда партиянинг омма билан алоқасини кенгайтириш ва мустақамлашдан иборатдир.

Устав проекти партия ишда иқтимоий асосларни кенг жорий қилишни назарда тутди.

Ҳозирги вақтда Ўзбекистоннинг шаҳар ва район партия комитетларида 1405 та штатсиз инструктор ишламоқда. Улар олдига ташкилий-партиявий ва партияий-сийсий ишчи биланган тақрибли, ташаббускор коммунистлар орасида танлаб олинмоқда. Улар ўртада ҳўжалик ва маданиятнинг турли соҳаларида ишлаётган муҳтасислар эга эмас. Масалан, Тошкент, Андижон ва Қўқон шаҳар партия комитетларида штатсиз инструкторлар ишчи ахли йўлга қўйилган.

Программа проекти маош олиб ишлайдиган партия аппаратини тобора қисқартириб боришни, коммунистларни жамоатчилик асосларига партия комитетларининг фаолиятига тобора кенгроқ жалб қилишни назарда тутди.

КПСС Устави проекти активларни жамоатчилик асосларда партия ишга жалб қилишнинг партия комитетларида муваққат ва доимий комиссиялар тузиш каби формасини ҳам қонунлаштирди. Ҳозирги вақтда республикада қўпчилик шаҳар ва район партия комитетлари ҳузурида курилиш, транспорт, қишлоқ ҳўжалик, техника тараққиёти комиссиялари ва бошқа комиссиялар ишламоқда.

Штатсиз инструкторларни, муваққат ва доимий комиссияларни яхши танлаш, тўғри тарбиялаш, улар ишчи тўхта ташкил қилиш партия активини партия органдарининг фаолиятига янада кенгроқ жалб қилишга, коллектив раҳбарлиқни мустақамлашга, коммунистларнинг активлиги ва ташаббускорлигини оширишга ёрдам беради.

Амалдаги Уставга мувофиқ конференциялар ҳар йили ўтказилади. КПСС янги Уставининг проекти эса округ шаҳар ва район партия конференциялари камда икки йилда бир марта қақирқилишни белгилайди.

Янги Устав проектида партиянинг асоси бўлган бошланғич партия ташкилотларига катта аҳамият берилган.

Бошланғич партия ташкилотларининг энг муҳим вазифаси КПССга янги аъзолар қабул қилишдан ва коммунистларни партия ишига садоқат, мустақам ғоявий эътиҳ, коммунист ахлоқ руҳида тарбиялашдан иборатдир. Бошланғич партия ташкилотлари коммунистларнинг меҳнатдаги, қорхона-нинг, колхознинг, муассасанинг иқтимоий-сийсий ва ҳўжалик қатъидаги авангардлик ролини ошириш тўғрисида ғамхўрлик қилишлари лозим.

Устав проекти бошланғич партия ташкилотлари коммунист курилишининг наватдаги вазифаларини ҳал қилишда меҳнатнашларнинг ташкилотчи бўлиб молдига чиқарилиши, давлат планлари ва мажбуриятларини бағъурувчи учун олиб бориладиган социалистик муносабатга бошчилиқ қилишларини, қорхоналар ва колхозларнинг ачки резерварини аниқлаш ва улардан яхши фойдаланишга, фан, техника ва илгорлар тақрибасини ишлаб чиқаришга кенг жорий қилишга оммани сарфарб этишларини, меҳнат иқтисодиини мустақамлашга, меҳнат унвдорлигини тўғривсиз ошириб боришга, маҳсулот сифатини яхшилашга ҳаракат қилишларини талаб қилади.

Бошланғич партия ташкилотлари меҳнатнашларни коммунизм руҳида тарбиялашлари, уларни давлат ва жамоат ишларини бошқаришга жалб қилишлари лозим. Партия ташкилотлари тақид ва ўз-ўзини тақидини кенг авж олдириш асосида бюрократизм қўришларига, давлат интизомини бузиш ҳолларига қарши кураш олиб боришлари, давлатни аллаш йўлидаги уринишларга барҳам беришлари, қорхоналар, колхозлар ва муассасалардаги бўшангликка, ҳўжасизликка ва исрофгарчиликка қарши чора қўришлари лозим.

Уставга шундай бир жуда муҳим қонда киритилган бўлиб, бунда партия ташкилотлари ўзининг бутун ҳаётида КПСС Программасида баён қилинган ахлоқ принципларига ҳар бир коммунистнинг риоя қилишга ва бу принципларни меҳнатнашларга синдиришда эриқини лозим, дейилди.

Устав проекти қишлоқларда ва уй бошқармалари ҳузурида коммунистларнинг истиқомат жойи бўлиб бошланғич партия ташкилотлари тузилиши мумкинлигини кўзда тутиди. Намангандаги, Тошкентнинг Октябрь, Фрунзе ва бошқа районларидаги қўпчилик маҳалалар ва уй бошқармаларида ана шундай территориял партия ташкилотлари тузилган ва улар муваққатли билан ишламоқда.

Амалдаги Уставда бошланғич партия ташкилотларининг фаолиятини ортқиқча чеклаб қўйдиган қондалар бир қанча бор эди. Бу қондалар янги Уставга киритилган, 300 дан ортқиқ коммунист

бўлган биринчи партия ташкилотларида умумий партия йиғилиши зарур бўлиб қолган ҳақирда, партия комитети томонидан белги-ланган молдатларда ёки бир қанча цех партия ташкилотларининг талабига қўра қақирқилиш мумкин. Бошланғич партия ташкилотлари бюрорларининг состав миқдори чекланмайд.

Янги Устав проекти амалдаги уставнинг партия ташкилотларида маъмурият фаолияти устидан контроль қилиш ҳўқуқини бериш тўғрисидаги қондасини ўлдирди. Маълумки, илгари бу ҳўқуқдан фақат ишлаб чиқариш ва саялов қорхоналарининг, совхозларнинг, колхозларнинг ва МТСларнинг бошланғич партия ташкилотлари гина фойдаланар эдилар. Энди контроль қилиш ҳўқуқини ишлаб чиқариш билан бевосита боғлиқ бўлган проект ташкилотларининг, конструкторлик бюрорларининг ва илмий-теқшириш институтларининг партия ташкилотлари ҳам фойдаланадилар. Янги Устав проекти миқдорлиқлар, давлат комитетлари, ҳалқ ҳўжалик кеңашлари ҳамда бошқа марказий ва маҳаллий совет, ҳўжалик, муассаса ва бошқармаларнинг маъмурият фаолиятини контроль қилиш функцияларидан фойдаланмайдиган партия ташкилотларининг вазифаларини кенгайтиради ва ролини оширади.